

не в межах податкового права, а за допомогою інституту державних видатків.

З огляду на викладене, пропонуємо відійти від поширеного на сьогодні сприйняття податкового зобов'язання лише як суми податку, що підлягає сплаті, а то й просто податково-правового нонсенсу. На нашу думку, саме податкове зобов'язання має розглядатися як комплексна категорія, як правовідношення, яке, з одного боку, витікає з однозначного імперативного веління держави, а з другого — передбачає певну взаємність прав та обов'язків держави і платника податків, коли виконання зобов'язання з боку платника покладає на державу обов'язок використати зібрані кошти за призначенням.

Безумовно, складно прослідкувати рух коштів від конкретного платежу через низку рахунків, перш ніж його буде витрачено, особливо враховуючи розмір деяких із них. Крім цього, якщо мова йде про податки, навряд чи доцільно ставити питання про цільове їх використання, адже податки є нецільовими платежами. Значну

частину надходжень до бюджетів становлять загальнодержавні та місцеві збори, цільове призначення деяких із них міститься в назві платежу. Але в цьому випадку мова йде не про відстеження руху конкретних платежів, а про кореляцію імперативних велінь держави до платників щодо сплати податків та її обов'язків з раціонального та ефективного використання зібраних коштів. На нашу думку, цьому цілком сприятиме впровадження концепції податкового зобов'язання.

Необхідно наголосити, що ми не пропонуємо відмовлятися від використання поняття «обов'язок» у податковому праві взагалі. Зокрема, вбачається доцільним використовувати його для позначення конкретних обов'язків у податковому регулюванні, наприклад обов'язку зі сплати податку чи обов'язку інформувати податковий орган про зміну юридичної адреси. Таке розуміння цього поняття цілком кореспондуватиме з розумінням податкових прав платників, зокрема право обирати систему оподаткування або право на податкові пільги.

Принцип гласності та відкритості у вітчизняному судочинстві: проблеми реалізації

В.В. Городовенко,
голова Апеляційного суду
Запорізької області,
кандидат юридичних наук

S u m m a r y

The article studies content and elements of the principle of publicity and openness of judicial procedure from the point of view of the laws of procedure and judiciary. It is focused on public importance of thorough citizen's awareness on the results of the judicial bodies' activity

Принцип гласності й відкритості судочинства є одним із загальноновизнаних міжнародних стандартів належного правосуддя. Так, Загальна декларація прав людини (1948 р.) містить вимогу про необхідність забезпечення природного і невід'ємного права кожного на розгляд його справи «гласно та із додержанням усіх вимог справедливості незалежним та неупередженим судом» (ст. 10); гласність розглядається також як необхідний складник презумпції невинуватості (ст. 11). Згідно з п. 1 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966 р.) публічний розгляд є елементом права на справедливий суд, а будь-яка судово постановова у кримінальній або цивільній справі *shall be made public* — «має бути публічною». Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) публічний розгляд справи є одним із елементів справедливого судового розгляду, а судові рішення проголошуються публічно.

Аналіз процесуального законодавства європейських країн свідчить, що загальним правилом у більшості з них є відкритий розгляд судових справ. Так, у ФРН вважається, що відкритий доступ громадськості до суду є одним із фундаментальних прав особи, а судові рішення, винесене з порушенням цього права, є абсолютною підставою для касаційного оскарження. Винятком є Великобританія, де дозвіл на присутність сторонніх осіб під час судового засідання має надати суддя¹.

У різні часи принцип гласності судочинства пов'язували з різними обставинами: ототожнювали гласність з доступністю судових актів для ознайомлення всіма зацікавленими особами та публікою; доступом до судових дій особам, які не беруть участі у справі; розрізняли гласність для сторін і для публіки

Забезпечення прозорості діяльності органів судової влади є одним з основних завдань судової реформи, яка триває в Україні. Це питання безпосередньо пов'язано із громадським контролем за органами судової влади, який є важливим елементом правової держави. Отже, дослідження принципу гласності й відкритості судочинства є як ніколи актуальним. Деякі аспекти цього принципу вже вивчали вчені-процесуалісти² та представники науки судового права³, однак на часі — комплексний міждисциплінарний підхід до визначення правової природи гласності й відкритості судочинства.

Варто погодитися з тими дослідниками, які вважають, що принцип гласності судочинства, який традиційно означав свободу доступу громадян до залів судових засідань, за сучасних умов з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій суттєво збагачується за рахунок нових форм його реалізації через традиційні ЗМІ та Інтернет

У різні часи принцип гласності пов'язували з різними обставинами: ототожнювали гласність з доступністю судових актів для ознайомлення всіма зацікавленими особами та публікою; доступом до судових дій особам, які не беруть участі у справі⁴; розрізняли гласність для сторін і для публіки⁵.

Принцип гласності судочинства означає право всіх бажаючих, включаючи засоби масової

інформації (далі — ЗМІ), бути присутніми в залі судового засідання, слухати учасників судового розгляду, фіксувати все, що відбувається, зокрема, шляхом письмових нотаток, стенограми та аудіозаписів з місця, яке займає ця особа, а також висвітлювати події, не прогнозуючи результат вирішення справи⁶. Варто погодитися з тими дослідниками, які вважають, що принцип гласності судочинства, який традиційно означав свободу доступу громадян до залів судових засідань, за

сучасних умов з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій суттєво збагачується за рахунок нових форм його реалізації через традиційні ЗМІ та Інтернет. Саме через періодичну

пресу, радіо і телебачення, через інформаційні ресурси Інтернету сучасна людина отримує найбільшу кількість суспільно значущої інформації про події в країні та у світі, у тому числі про судову діяльність⁷.

Слід зазначити, що в сучасній науковій юридичній літературі термін «гласність судового процесу» необґрунтовано ототожнюють із «публічністю розгляду справ», який є набагато ширшим за змістом. М.А. Кузьміна, підсумовуючи сучасне розуміння публічності розгляду судових справ, вказує, що нині виділяють кілька її форм:

- відкритість цивільного процесу (наявність у залі судового засідання осіб, що беруть участь у справі, а також осіб, що сприяють здійсненню судочинства, та інших осіб, що мають певний інтерес до справи; усне ведення розгляду; доступність документів);
- публічне оголошення і наступне опублікування підсумкових правозастосовних постанов суду (як з конкретної справи, так і узагальнень за різними темами й аналізу статистики);

- прозорість дій судової системи для суспільства (розміщення інформації про наявність у провадженні тих чи інших цивільних справ, час їх слухання, надання архівних матеріалів та ін.);
- доступність відомостей про юридичні конфлікти для ЗМІ⁸.

Очевидно, що наведене трактування змісту принципу публічності є досить широким і включає як процесуальні, так і організаційні елементи. Крім того, в такому розумінні цього

¹ Див.: Михайлов А.М. Судебная власть в правовой системе Англии. — М., 2009. — С. 178.

² Див., напр.: Васьяковский Е.В. Курс гражданского процесса. — Т. 1. — М., 1913. — С. 178; Кузьмина М.А. Некоторые вопросы обеспечения принципа гласности гражданского процесса в условиях проводимой в России судебно-правовой реформы // Мировой судья. — 2006. — № 6. — С. 5—6; Пучинский В.К. Гражданский процесс зарубежных стран / Под ред. В.В. Безбаха. — М., 2008. — С. 123.

³ Див., напр.: Овсянникова О.О. Транспарентність судової влади: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Х., 2009. — С. 7; Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: Монографія. — Х., 2008. — С. 74.

⁴ Див.: Гольмстен А.Х. Учебник русского гражданского судопроизводства. — СПб., 1913. — С. 128.

⁵ Див.: Васьяковский Е.В. Знач. праця. — С. 178.

⁶ Див.: Гражданский процесс: Учебник / Под ред. М.К. Треушников. — М., 2000. — С. 5.

⁷ Див., напр.: Федотов М.А. Об обеспечении прав граждан и организаций на информацию о судебной деятельности судов общей юрисдикции в Российской Федерации // Информационное право. — 2007. — № 2. — С. 13.

⁸ Див.: Кузьмина М.А. Знач. праця. — С. 5—6.

принципу гласність повністю включається до змісту публічності. У такому трактуванні публічність стосується саме функціонування органів судової влади в цілому і жодним чином не пов'язана із принципом публічності у кримінальному судочинстві, який має дещо інший зміст. Ці два принципи досить часто плутають, оскільки національне законодавство передбачає поряд з гласністю і відкритістю судового розгляду принцип публічності кримінального процесу як обов'язок держави здійснювати кримінальне переслідування осіб, котрі вчинили злочин. Частково такий плутанині сприяє і положення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яким передбачено публічний розгляд справи як елемент справедливого судового розгляду. Наше дослідження стосується саме принципу гласності й відкритості судової влади.

Гласність судочинства за своїм змістом є більш вузьким принципом, ніж транспарентність судової влади та доступність правосуддя

Останнім часом з'явилося кілька різних термінів щодо визначення принципу гласності. Крім публічності в літературі йдеться про «транспарентність»⁹ і «доступність»¹⁰ правосуддя. Аналіз зазначених наукових робіт свідчить, що вони за змістом ширші за традиційне розуміння гласності судочинства. Так, О.О. Овсяннікова визначає транспарентність судової влади як такий рівень організації судової влади в демократичному суспільстві, при якому громадянам забезпечується вільний доступ до правосуддя, судових процедур і судових рішень, до формування корпусу суддівських кадрів та органів суддівського самоврядування. Відкритість судового процесу розглядається автором як один із елементів принципу транспарентності, а гласність — як елемент відкритості судового процесу¹¹. Що стосується доступності правосуддя, то цей принцип, на думку О.М. Овчаренко, складається із сукупності правових, економічних і соціальних елементів. Відкритість інформації про суд, доступ до судових рішень розглядаються автором як елементи доступності правосуддя¹². Отже, можна зробити висновок, що гласність судочинства за своїм змістом є більш вузьким

принципом, ніж транспарентність судової влади та доступність правосуддя.

Гласність і відкритість судової влади слідує із загального обов'язку правової демократичної держави висвітлювати діяльність державних органів. Ці відносини врегульовано Законом від 23 вересня 1997 р. № 539/97-ВР «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», який поширює свою дію і на органи судової влади. Зокрема, відповідно до ст. 2 цього Закону органи державної влади, зокрема суди, зобов'язані надавати ЗМІ повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ «Про державну таємницю», не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. На виконання зазначеного Закону в багатьох судах, особливо апеляційних і вищих, введено спеціальну посадову особу, яка відповідає за висвітлення роботи суду в ЗМІ. Практика засвідчила, що діяльність цього інституту є досить ефективною.

У чинному процесуальному законодавстві використовують такі терміни щодо позначення цього принципу: «гласність судового розгляду» (ст. 20 Кримінально-процесуального кодексу України); «гласність розгляду справ» (ст. 44 Господарського процесуального кодексу України); «гласність та відкритість судового розгляду» (ст. 6 Цивільного процесуального кодексу України; далі — ЦПК); «гласність і відкритість адміністративного процесу» (ст. 12 Кодексу адміністративного судочинства України; далі — КАС). Варто зазначити, що більш пізні редакції процесуальних законів (ЦПК 2004 р., КАС 2005 р.) оперують двома термінами на позначення єдиного принципу, а саме: «гласність» та «відкритість». Нерідко засади гласності й відкритості судового процесу ототожнюються, однак у сучасному законодавстві та доктрині вони розрізняються. Гласність — це забезпечення судом особам, чиїх інтересів стосується справа, права знати про дату, час і місце судового засідання у ній, права бути вислуханим у суді, а також знати про всі ухвалені рішення у справі. Відкритість судового процесу зумовлює надання особам, які не причетні до судової справи, права бути присутніми в судових засіданнях. Процесуальне законодавство обмежує таке право

⁹ Див.: Абримова Е. Транспарентность правосудия // Конституционное право: Восточно-европ. обозрение. — 2002. — № 1(38). — С. 142—152; Овсяннікова О.О. Знач. праця.

¹⁰ Див.: Овчаренко О.М. Знач. праця.

¹¹ Див.: Овсяннікова О.О. Знач. праця. — С. 7—8.

¹² Див.: Овчаренко О.М. Знач. праця. — С. 74.

тільки у разі проведення закритих судових засідань у визначених законом випадках.

Слід також відзначити тенденцію до розширення змісту досліджуваного принципу¹³. З набуттям чинності Закону від 22 грудня 2005 р. «Про доступ до судових рішень» зміст судових рішень, розміщений на офіційному веб-порталі судової влади, може бути доступний кожному громадянину. Відповідно, і зміст принципу гласності судочинства розширюється через забезпечення доступу громадян до судової інформації в електронному форматі.

У процесуальному законодавстві встановлені обмеження принципу гласності, проте в закритому судовому засіданні справа слухається лише у випадках, установлених законом, з дотриманням усіх правил судочинства

Розглянемо елементи принципу гласності відповідно до процесуального законодавства. За ст. 11 Закону від 7 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів» ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Кожен, хто не є стороною у справі, має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених процесуальним законом. Учасники судового процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відеозапису, а також транслявання судового засідання допускається за рішенням суду. Розгляд справи у закритому судовому засіданні допускається за вмотивованим рішенням суду у випадках, передбачених процесуальним законом. При розгляді справ перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому процесуальним законом.

Відкритий розгляд означає встановлений процесуальним законом порядок розгляду справ у судах, при якому судові засідання проводяться відкрито з наданням реальної й рівної можливості громадянам, які цікавляться справою, бути присутніми в залі, стежити за ходом судового розгляду, конспектувати, стенографувати те, що відбувається, використовувати портативні аудіотехнічні пристрої (кіно-, фото- та відеозйомка із застосуванням стаціонарної апаратури провадяться тільки з дозволу суду й учасників процесу).

У процесуальному законодавстві встановлені обмеження принципу гласності, проте в закритому судовому засіданні справа слухається лише у випадках, установлених законом, з дотриманням усіх правил судочинства. Але навіть у цьому разі особі, щодо якої розглядається справа в суді, гарантується право бути присутньою при проголошенні судового рішення в її справі, а також отримання його копії.

Для кожного виду судочинства існують спеціальні підстави таких обмежень. Однак одна підстава є загальною для всіх видів судового провадження: закрите судове засідання провадиться, коли це необхідно для забезпечення охорони державної або іншої захищеної законом таємниці (Закон від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ «Про державну таємницю»).

Закрите судове засідання допускається законом у таких випадках:

1) у конституційному судочинстві — коли це суперечить інтересам держави;

2) у господарському судочинстві — з метою охорони державної чи комерційної таємниці; за наявності обґрунтованого клопотання однієї або обох сторін;

3) у цивільному судочинстві — з метою: охорони державної або іншої захищеної законом таємниці; запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя осіб, які беруть участь у справі; забезпечення таємниці усиновлення; запобігання розголошенню відомостей, що принижують честь і гідність людини;

4) в адміністративному судочинстві — з метою нерозголошення державної або іншої захищеної законом таємниці чи захисту особистого та сімейного життя людини; в інтересах малолітньої чи неповнолітньої особи; в інших випадках, установлених законом;

5) у кримінальному судочинстві — з метою нерозголошення державної таємниці; при розгляді справ про злочини осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку; у справах про статеві злочини; з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні сторони життя осіб, які беруть участь у справі; коли цього вимагають інтереси забезпечення безпеки підсудних, потерпілих, свідків, інших осіб, які беруть участь у справі, а також членів їх сімей або близьких родичів.

Закрите судове засідання допускається лише за мотивованою ухвалою суду, де вказується — все судове засідання буде закритим чи тільки його частина (наприклад, допит окремих

¹³ Див.: Організація судових та правоохоронних органів: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / І.Є. Марочкін, Н.В. Сібільова, В.П. Тихий та ін.; за ред. І.Є. Марочкіна і Н.В. Сібільової. — Х., 2009. — С. 58—59.

свідків, оголошення документа, експертного висновку тощо). Під час закритого судового розгляду можуть бути присутні лише особи, які беруть участь у справі, а в разі необхідності — експерти, спеціалісти, перекладачі та свідки. При цьому вироки, ухвали й постанови суду завжди оголошуються публічно (лише їх резолютивна частина). Слухання справи у закритому судовому засіданні здійснюється з дотриманням усіх правил судочинства.

Варто зауважити, що обмеження принципу гласності в процесуальному законодавстві України цілком відповідають визначеним міжнародним стандартам

Слід зазначити, що обмеження відкритого судового розгляду в процесуальному законодавстві України відповідає практиці європейських країн. Зокрема, там можна знайти такі випадки обмеження гласності судового процесу: 1) у справах за участю малолітніх або неповнолітніх осіб, зокрема якщо така особа є підсудним у справі; 2) якщо у справі міститься інформація, яка є державною, службовою, комерційною або іншою охоронюваною законом таємницею; 3) в разі захисту таємниці усиновлення та в ряді сімейних справ; 4) у випадку потреби захисту права особи на недоторканність приватного життя, недопущення розголошення інтимних аспектів життя громадян або таких, що паплюжать їхню честь, гідність і ділову репутацію; 5) в ряді кримінальних справ, якщо відкритий їх розгляд буде суперечити моралі й громадському порядку (злочини проти статевої свободи та недоторканості); 6) з метою забезпечення захисту осіб, які беруть участь у справі¹⁴.

Варто зауважити, що обмеження принципу гласності в процесуальному законодавстві України цілком відповідають визначеним міжнародним стандартам.

В п. 5 ст. 12 КАС зазначено, що якщо під час закритого судового засідання буде встановлено, що інформація з обмеженим доступом є суспільно значимою або доступ до інформації обмежено з порушенням закону, суд постановляє ухвалу про її дослідження у відкритому судовому засіданні. В інших процесуальних кодексах аналогічні положення відсутні. У такий спосіб забезпечується законність і легітимність рішення про проведення закритого судового засідання. Інша важлива гарантія прав особи в судочинстві міститься у ЦПК. Відповідно до п. 4 ст. 6 цього

Кодексу особисті папери, листи, записи телефонних розмов, телеграми та інші види кореспонденції можуть бути оголошені в судовому засіданні тільки за згодою осіб, визначених Цивільним кодексом України. Це правило застосовується при дослідженні звуко- і відеозаписів такого самого характеру. Зазначена норма є важливою гарантією права особи на приватність, закріпленого на конституційному рівні, й вона необґрунтовано відсутня в інших процесуальних кодексах.

Узагальнення судової практики місцевих судів дозволяє зробити висновок, що в закритих судових засіданнях розглядалися справи про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні сторони життя осіб, які брали участь у справі.

Шевченківський районний суд м. Києва справу про обвинувачення Г. за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 392, ст. 349, ч. 1 ст. 263 Кримінального кодексу України (далі — КК) призначив до розгляду у відкритому судовому засіданні з метою запобігання розголошенню відомостей, що містились у матеріалах справи: планів-схем розташування приміщень слідчого ізолятора (далі — СІЗО) № 13, інструкцій для працівників СІЗО № 13 та листів, які містили відомості про інтимні сторони життя осіб, які брали участь у справі. Закриті судові розгляди у справах про злочини осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, та у разі, коли цього потребують інтереси безпеки осіб, взятих під захист районними судами, не призначались. Апеляційний суд м. Києва при розгляді справ по першій інстанції приймав рішення про закритий судовий розгляд справ з урахуванням інтересів безпеки осіб, взятих під захист (наприклад, справи про обвинувачення В. та інших за ст. 93 КК 1960 р., С. і К.).

Рішення про закритий судовий розгляд може бути прийнято як щодо розгляду справи у повному обсязі, так і частково (наприклад, при проведенні судового слідства чи при розгляді окремих епізодів обвинувачення). Вважаємо за доцільне, щоб при вирішенні питання щодо закритого судового розгляду справи суди враховували конкретні обставини справи та її обсяг.

Так, при попередньому розгляді справи про обвинувачення П. за ч. 5 ст. 185, ч. 3 ст. 152, ч. 2 ст. 190 КК Оболонський районний суд м. Києва постановив слухати справу в закритому судовому засіданні. З протоколу судового засідання вбачається, що справа слухалась по суті у трьох

¹⁴ Див.: Правоохранительные органы стран Балтии: Учеб. пособ. / Под ред. А.Н. Соколова. — Калининград, 2004. — 427 с.; Пучинский В. К. Знач. праця. — 520 с.; Судебные системы европейских стран / Пер. с фр. Д.И. Васильева и с англ. О.Ю. Кобякова. — М., 2002. — 336 с.

судових засіданнях і при цьому епізод за ч. 2 ст. 152 КК слухався протягом одного судового засідання, коли в засідання з'явилася потерпіла, а в решті судових засідань обставини статевого злочину не розглядалися. Тому в цьому випадку можна було б слухати справу у закритому судовому засіданні лише в частині, що стосувалась обвинувачення за ст. 152 зазначеного Кодексу, а в решті судових засідання могло б бути відкритим¹⁵.

Відкритість інформації про різноманітні аспекти судової влади впливає із обов'язку правової і демократичної держави доводити до громадян відомості про діяльність її органів і посадових осіб. Звідси впливає як потреба забезпечити гласність і відкритість судових процесів, так і інформування громадськості про результати діяльності органів судової влади. Такий зв'язок суду з громадськістю забезпечує суспільний контроль за судом і одночасно є ефективним механізмом запобігання корупції в судах

Згідно з п. 8 ст. 6 ЦК учасники цивільного процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, мають право робити письмові записи, а також використовувати портативні аудіотехнічні пристрої. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання судового засідання по радіо і телебаченню допускаються на підставі ухвали суду за наявності згоди на це осіб, які беруть участь у справі. Утім, ці записи не мають офіційного характеру, а можуть бути використані лише сторонами у справі та іншими учасниками провадження або присяжними в залі судового розгляду. В п. 11 ст. 6 ЦПК встановлено, що офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, зроблений судом. Технічна фіксація судового процесу відбувається згідно з правилами, встановленими процесуальним законодавством. Аналогічні положення містяться і в КАС.

У процесуальному законодавстві також встановлено, що особи, молодші шістнадцяти років, допускаються в зал суду лише у випадках, коли вони є підсудними, потерпілими або свідками. Закон передбачає це обмеження з метою захисту підлітків від можливого несприятливого впливу на них судового процесу, оскільки вони через недостатню соціальну зрілість можуть неправильно сприйняти обставини розгляду справи і те, що відбувається у суді. На нашу думку, таке положення закону є цілком обґрунтованим, оскільки обумовлюється психофізіологічними особливостями розвитку особи (ст. 182 ЦПК).

¹⁵ Див.: Узагальнення судової практики про дотримання судами м. Києва вимог законодавства щодо публічності, гласності й безперервності кримінального судочинства. — <http://zakon.nau.uai/doc/?uid=1077.1579.0>

Існує ще кілька аспектів гласності й відкритості судового розгляду. Відповідно до п. 1 ст. 12 КАС особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в адміністративному суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів розгляду справи. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в адміністративному суді інформації про дату, час і місце розгляду своєї справи та ухвалені в ній судові рішення. Це положення є дуже важливим для забезпечення права особи на доступ до інформації про суд. Воно впливає із загальної засади відкритості органів влади у демократичному суспільстві, що полягає у

створенні таких умов, за яких кожен громадянин мав би можливість безперешкодно отримати інформацію про діяльність органів державної влади, їх посадових осіб та прийняті ними рішення¹⁶.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити таке. Відкритість інформації про різноманітні аспекти судової влади впливає із обов'язку правової і демократичної держави доводити до громадян відомості про діяльність її органів і посадових осіб. Звідси впливає як потреба забезпечити гласність і відкритість судових процесів, так і інформування громадськості про результати діяльності органів судової влади. Такий зв'язок суду з громадськістю забезпечує суспільний контроль за судом і одночасно є ефективним механізмом запобігання корупції в судах.

Аналіз чинного законодавства дозволяє виділити такі процесуальні аспекти принципу гласності й відкритості судочинства:

- інформування всіх юридично зацікавлених громадян про дату і місце судового розгляду;
- право бути присутнім при розгляді своєї справи в суді;
- право ознайомлення із матеріалами судової справи та судовим рішенням особами, визначеними законом;
- фіксацію ходу судового засідання технічними засобами.

Обмеження принципу гласності й відкритості судочинства пов'язані з захистом прав і свобод окремих осіб, збереженням основ суспільної моралі й громадського порядку, охороною державної або іншої захищеної законом таємниці.

¹⁶ Див.: Жаровська І.М. Доступність права: теоретико-правові проблеми: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Х., 2006. — С. 4.